

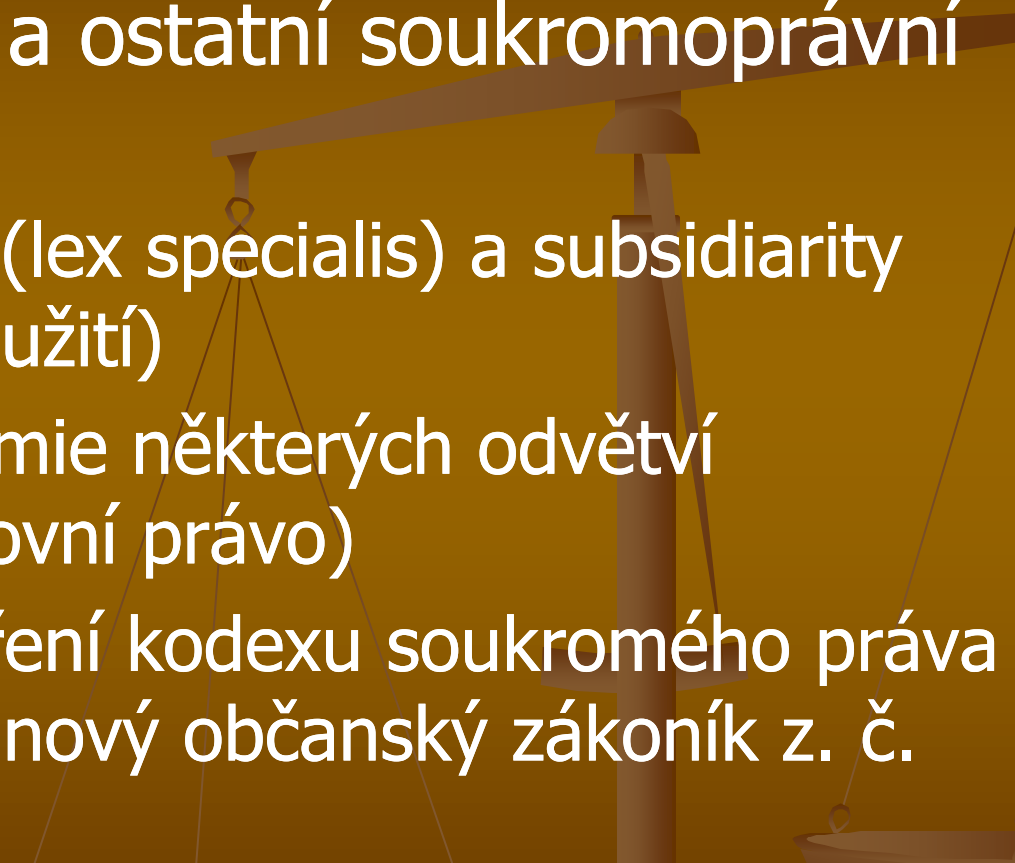
Prameny a systém soukromého práva. Subjekty občanského práva

Základy soukromého práva

ESF MU v Brně

JUDr. Lukáš Hlouch, Ph.D.

Občanské právo a soukromé právo

- občanské právo a ostatní soukromoprávní obory
    - vztah speciality (lex specialis) a subsidiarity (podpůrnosti použití)
    - relativní autonomie některých odvětví (rodinné a pracovní právo)
    - snaha po vytvoření kodexu soukromého práva (již ukončena – nový občanský zákoník z. č. 89/2012 Sb.)
-

Soukromé právo a občanské právo hmotné

SOUKROMÉ PRÁVO

- metoda soukromoprávní úpravy – soukromé právo:
  - rovné postavení účastníků (§ 2 odst. 2 OZ)
  - Mechanismus autonomie vůle
- Model „vah“

Základní soukromoprávní odvětví + jejich kodexy

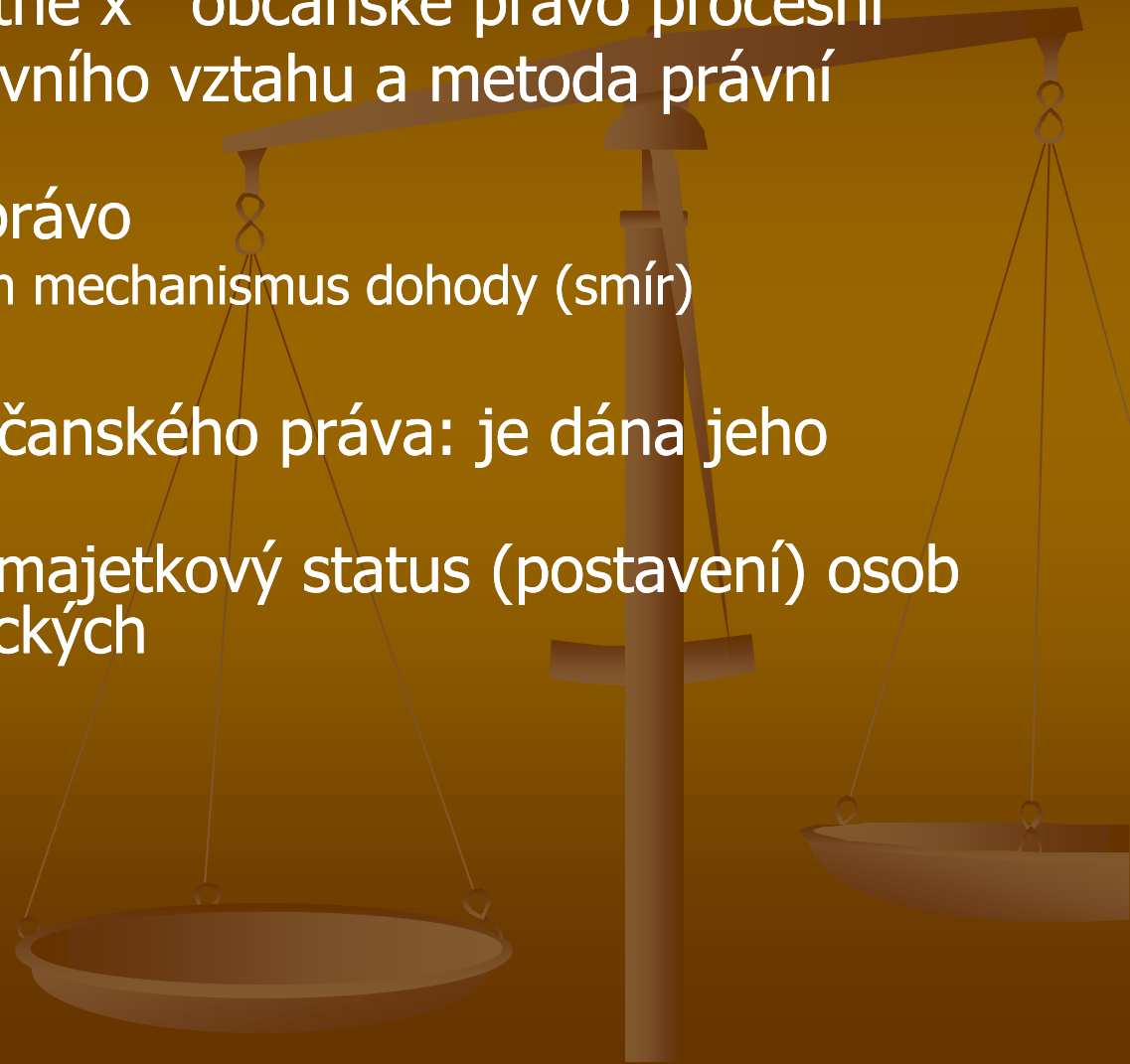
- Občanské právo (občanský zákoník – z. č. 40/1964 Sb.)
  - Dále také prováděcí předpisy (nař. 142/1994 Sb., nař. vlády č. 258/1995 Sb.)
  - Zákon o vlastnictví k bytům (z. č. 72/1994 Sb.)
- Obchodní právo (obchodní zákoník – z. č. 513/1991 Sb.)
- Pracovní právo (zákoník práce – z. č. 262/2006 Sb.)

Další občanskoprávní odvětví

- Rodinné právo (zákon o rodině – z. č. 94/1963 Sb., zákon o registrovaném partnerství – z. č. 115/2006 Sb.)
- Autorské právo (autorský zákon – z. č. 121/2000 Sb.)
- Právo průmyslového vlastnictví (patentová ochrana, označení původu, ochranné známky, užité vzory, apod.).

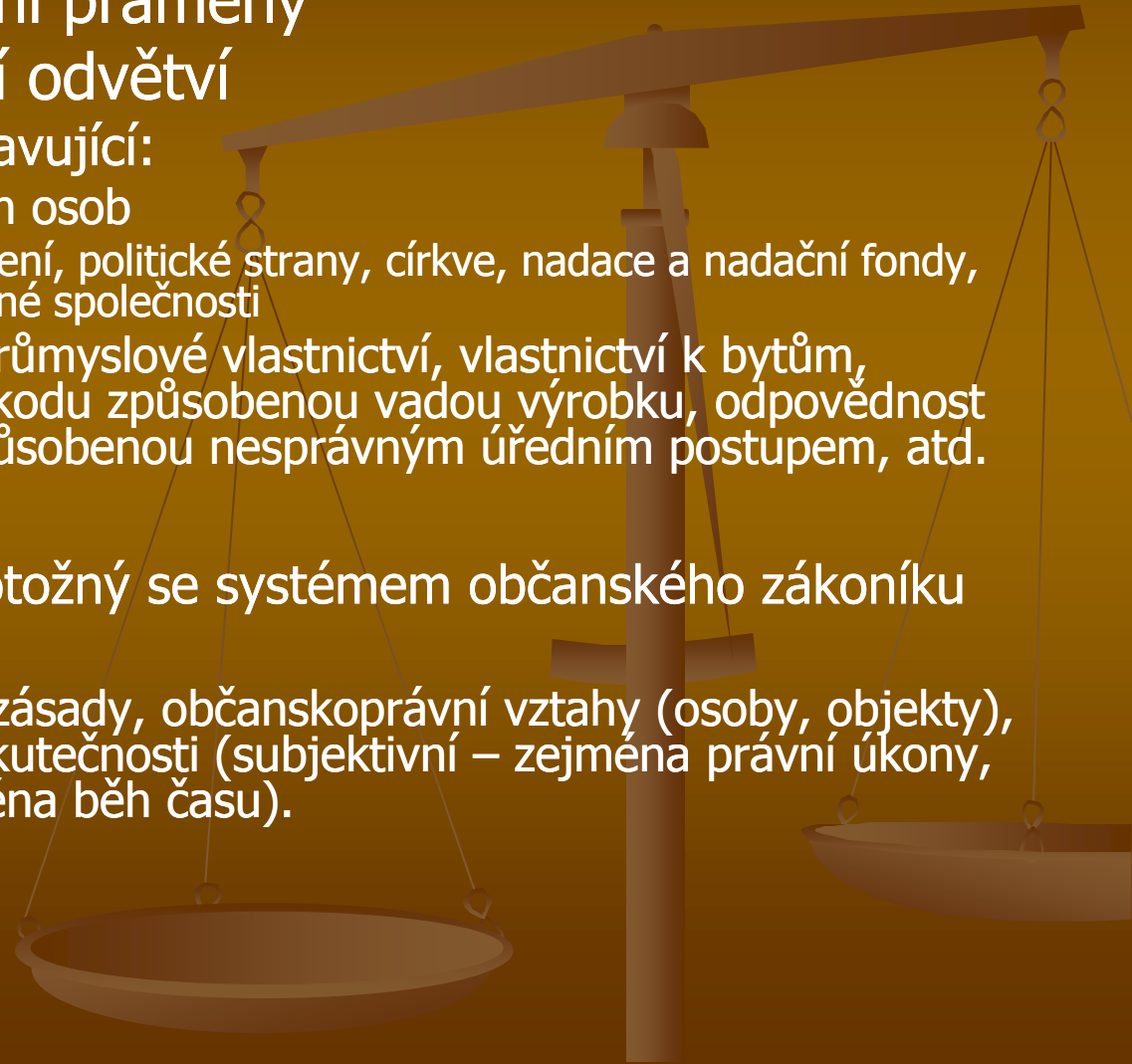
Občanské právo

- občanské právo hmotné x občanské právo procesní
  - Odlišný model právního vztahu a metoda právní úpravy
  - OPP a soukromé právo
    - I v OPP je obsažen mechanismus dohody (smír)
- vnitřní soudržnost občanského práva: je dána jeho PŘEDMĚTEM:
  - základní osobní a majetkový status (postavení) osob fyzických a právnických

Prameny a systém OPH

- formální a materiální prameny
- kodifikované právní odvětví
  - zvláštní zákony upravující:
    - Status právnických osob
      - Občanská sdružení, politické strany, církve, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti
    - autorské právo, průmyslové vlastnictví, vlastnictví k bytům, odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku, odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem, atd.
- Systém OPH
  - systém OPH není totožný se systémem občanského zákoníku
  - Obecná část OPH
    - pojem, předmět, zásady, občanskoprávní vztahy (osoby, objekty), občanskoprávní skutečnosti (subjektivní – zejména právní úkony, objektivní – zejména běh času).

Základní zásady OPH de lege lata

- základní myšlenkový rámec soukromoprávního myšlení
- Autonomie vůle (§ 2 odst. 3 OZ)
  - Provedení zásady „*co není zakázáno, je dovoleno*“ v prostředí soukromoprávních vztahů
  - Projev specifické metody soukromoprávní regulace (rovné postavení účastníků)
- Jistota občanskoprávních vztahů
  - Ochrana nabytých práv
  - Ochrana práv třetích osob
  - Ochrana dobré víry (*bona fides*)
- Zákaz zneužití práv („šikanozní“ výkon práva)
  - Dvě roviny: obecný zákaz (čl. 4 odst. 4 Listiny)
- zákaz zneužití vlastnictví (čl. 11 odst. 3)
  - Dobré mravy (§ 3 OZ)
    - Odraz v sankcích (neplatnost, náhrada škody)
  - Zásada prevence (např. uzavírání smluv, náhrada škody)

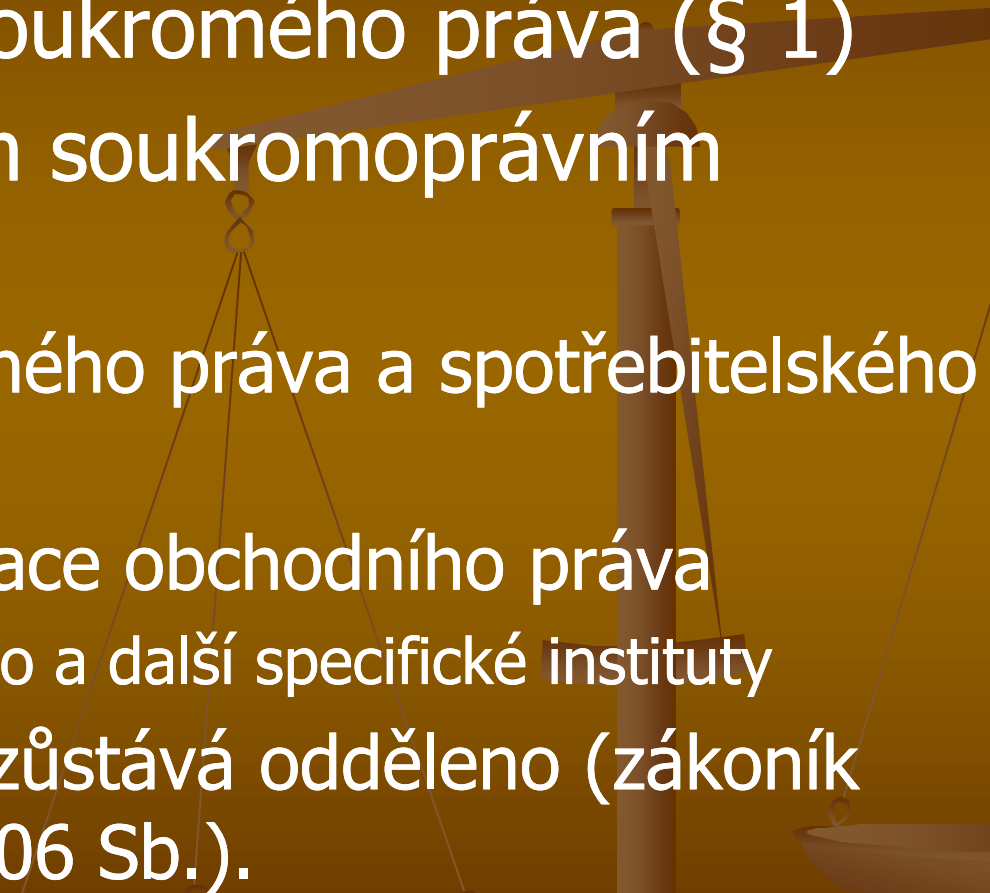
Nový OZ

(účinnost od 1. 1. 2014)

- Kodex soukromého práva (inspirace tzv. velkými kodexy)
- Absorpce dnes samostatně existujících zvláštní zákonů
- Přes 3000 paragrafů
- Změna systému soukromého práva (rodinné právo, obchodní právo)
- Změna terminologie
  - Staro-nové pojmy
    - Pacht – pachtýř (nájem zemědělského pozemku)
    - Výprosa
  - Zrušení některých pojmů
    - Právní jednání místo „právní úkon“ - § 34 OZ
    - Pojem „účastník právního vztahu“
- Modifikace základních zásad SP
  - Posílení: autonomie vůle, bezformálnost právního jednání
    - Důsledné promítnutí limitů svobody vůle – veřejný pořádek, dobré mravy
  - Změna:
    - Superficies solo cedit
    - Právní status zvířete jako živé věci
    - Změna koncepce následků vad právního jednání

Nový OZ

(účinnost od 1. 1. 2014)

- Chybí definice soukromého práva (§ 1)
  - Vztah k ostatním soukromoprávním předpisům
    - Integrace rodinného práva a spotřebitelského práva
    - Částečná integrace obchodního práva
      - Závazkové právo a další specifické instituty
    - Pracovní právo zůstává odděleno (zákoník práce č. 262/2006 Sb.).
-

Subjekty občanskoprávních vztahů

- **strana právního vztahu** (oprávněný x povinný, věřitel x dlužník, konkrétní názvy – prodávající – kupující, pronajímatel – nájemce atd.)
- **subjekt právního vztahu** - nositel subjektivních práv a povinností (osoba)
- typologie subjektů právních vztahů
  - fyzické osoby (přirozené skutečné subjekty právních vztahů)
  - právnické osoby
    - teorie reality x teorie fikce
    - korporace (soukromoprávní, veřejnoprávní) x nadace
    - kritérium účelu (podnikání, veřejný zájem, obecná prospěšnost)
- **typologie právnických osob - § 18 odst. 2 OZ:**
  - a) sdružení fyzických nebo právnických osob (tj. korporace)
  - b) účelová sdružení majetku – nadace/nadační fondy,
  - c) jednotky územní samosprávy,
  - d) jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon (platí obecně).

Ad subjekty občanskoprávních vztahů

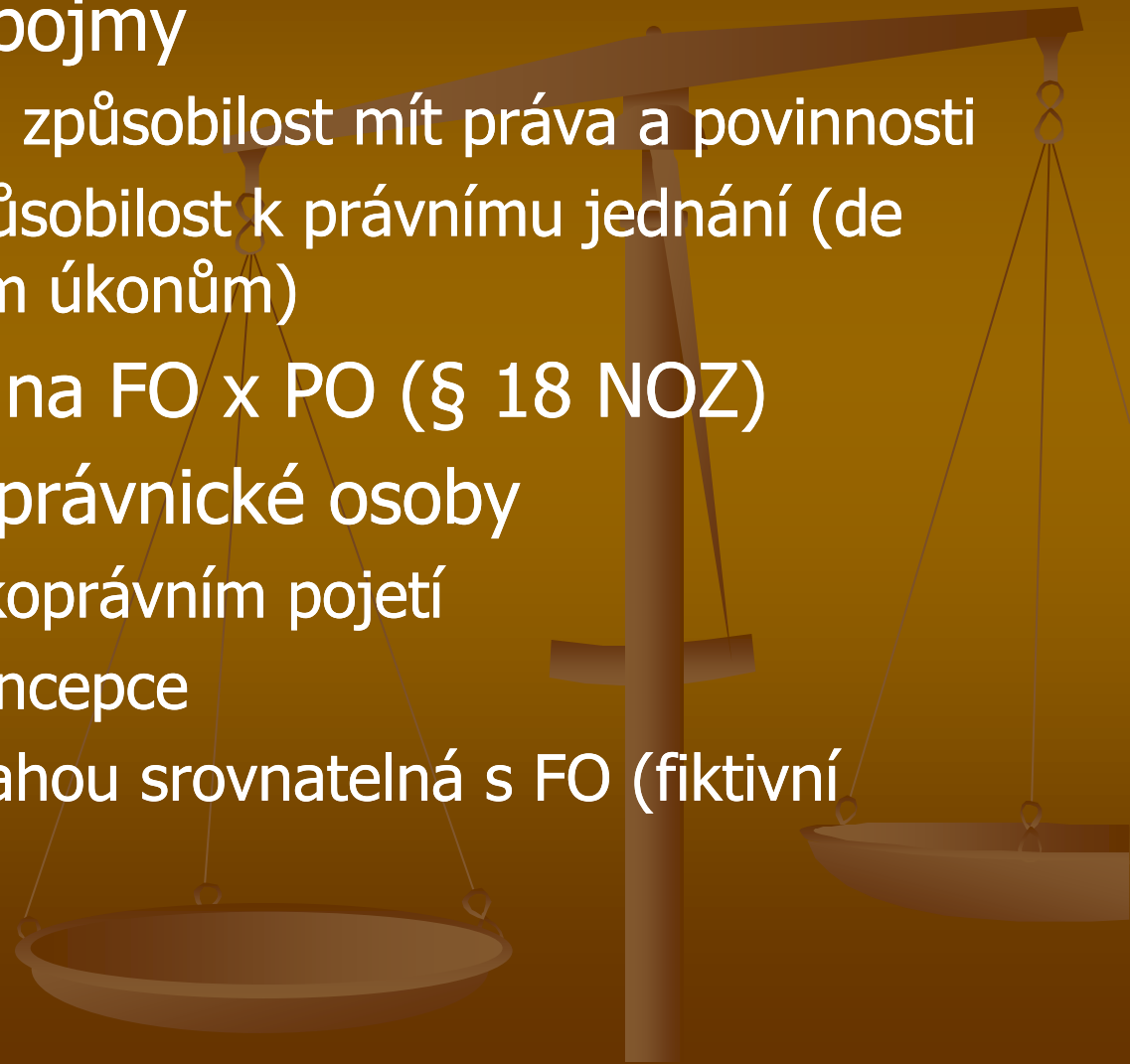
- kdo **není** subjektem práva – např.:
  - konsorcium (§ 829 a násl. OZ – smlouva o sdružení)
  - domácnost (§ 115 OZ)
  - Podnik
- **charakteristika FYZICKÉ OSOBY v občanskoprávních vztazích**
  - způsobilost k právům a povinnostem (právní subjektivita)
    - narození (nasciturus !), smrt/prohlášení za mrtvého
    - Podmínky prohlášení za mrtvého
      - Smrt osoby nelze prokázat předepsaným způsobem
      - Nezvěstná fyzická osoba, která se zřetelem ke všem okolnostem již nežije

Ad subjekty občanskoprávních vztahů

- způsobilost k právním úkonům
  - subsidiární úloha občanského zákoníku
  - postupně: rozumová a volní vyspělost
    - Plný rozsah je spojen s okamžikem zletilosti fyzické osoby
      - Některé úkony již dříve - § 476d OZ – 15 let (testovací způsobilost)
    - zletilost = dosažení věku 18 let/uzavření sňatku s přivolením soudu (od 16 let)
  - důvody pro omezení/zbavení způsobilosti k právním úkonům - § 10 OZ
    - Duševní porucha, která není jen přechodná – ZBAVENÍ/OMEZENÍ
    - Nadměrné požívání alkoholu a omamných látek – OMEZENÍ

Ad subjekty občanskoprávních vztahů

- NOZ zavádí nové pojmy
  - Právní osobnost = způsobilost mít práva a povinnosti
  - Svéprávnost = způsobilost k právnímu jednání (de lege lata k právním úkonům)
- Zůstává rozdělení na FO x PO (§ 18 NOZ)
- Teoretický model právnické osoby
  - Založen na majetkoprávním pojetí
  - Antropologická koncepce
  - PO není svou povahou srovnatelná s FO (fiktivní teorie)

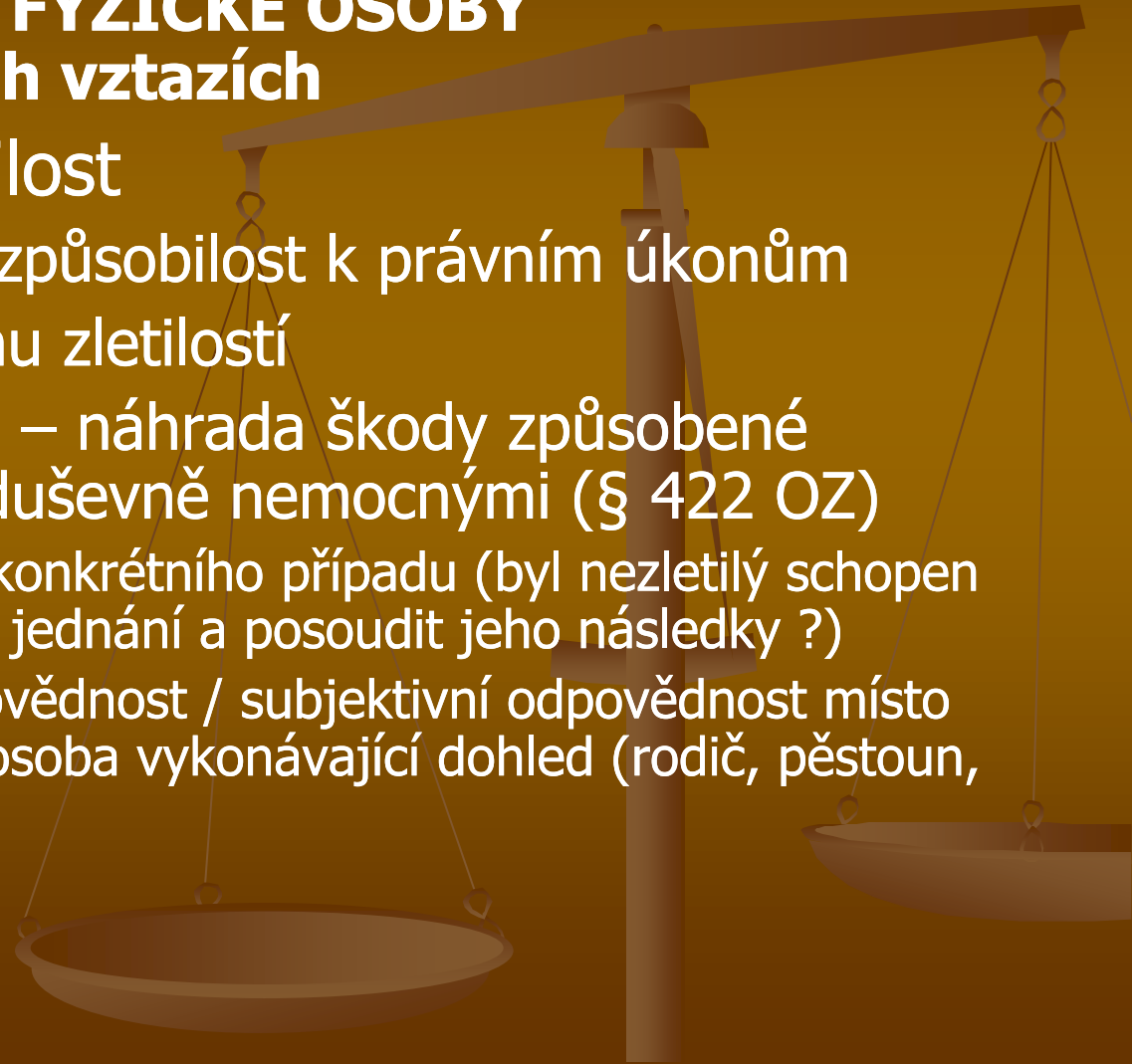

Ad subjekty občanskoprávních vztahů

■ Ad charakteristika **FYZICKÉ OSOBY** v občanskoprávních vztazích

■ Deliktní způsobilost

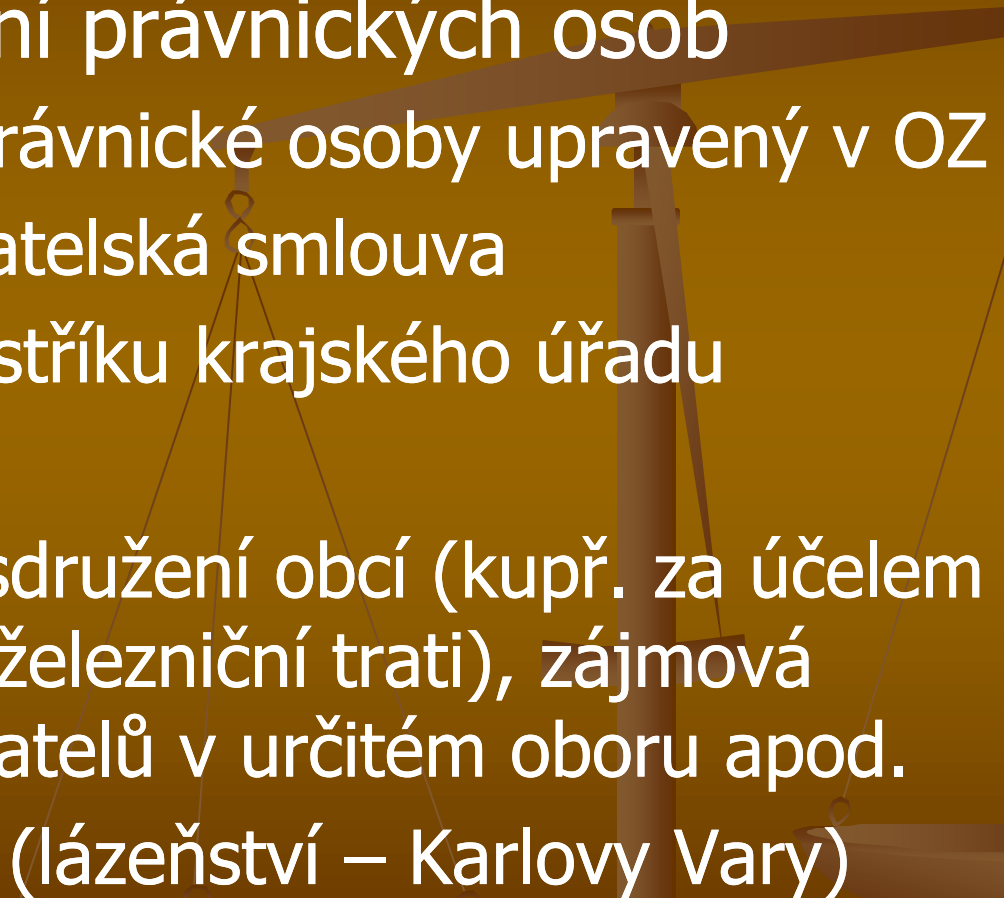
- Rozvíjí se jako způsobilost k právním úkonům
- V plném rozsahu zletilostí
- Zvláštní úprava – náhrada škody způsobené nezletilými + duševně nemocnými (§ 422 OZ)
  - Dle okolností konkrétního případu (byl nezletilý schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky ?)
  - Solidární odpovědnost / subjektivní odpovědnost místo nezletilého – osoba vykonávající dohled (rodič, pěstoun, škola...)

Právní osoby

- Právní subjektivita – vznik (§ 19 odst. 2 OZ)
  - Registrační princip (smlouva, zakládací listina)
    - Zápis do rejstříku (obchodní, nadační, spolkový...) konstitutivní povahy
  - Ex lege (např. Česká televize, Vinařský fond, Ředitelství silnic a dálnic...)
  - založení x vznik (ke dni účinnosti zápisu do příslušného rejstříku)
- způsobilost k právním úkonům (§ 19a, §20 OZ)
  - statutární orgány právnických osob
  - jiné osoby oprávněné jednat za právnickou osobu (pověření zaměstnanci, členové)
  - Tzv. jednání ultra vires
    - Překročení oprávnění jednat za právnickou osobu (§ 20)
    - Předmět činnosti + dobrá víra druhého účastníka

Ad právnické osoby

- **Zájmová sdružení právnických osob**
    - Specifický typ právnické osoby upravený v OZ
    - Písemná zakladatelská smlouva
    - Registrace v rejstříku krajského úřadu
    - Stanovy
    - Např. zájmová sdružení obcí (kupř. za účelem provozu lokální železniční trati), zájmová sdružení podnikatelů v určitém oboru apod.
    - Např. MEDISPA (lázeňství – Karlovy Vary)
-

Typologie právnických osob I.

Soukromého práva:

■ *nadace*

- nadace - nadace, nadační fondy
- ústavy - obecně prospěšné společnosti

■ *korporace*

- **občanskoprávní** - spolky, zájmová sdružení právnických osob, politické strany a hnutí, církve a náboženské společnosti, organizace s mezinárodním prvkem, společenství vlastníků jednotek
- **obchodněprávní** - veřejná obchodní společnost, akciová společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, družstvo, EHZS, evropská společnost

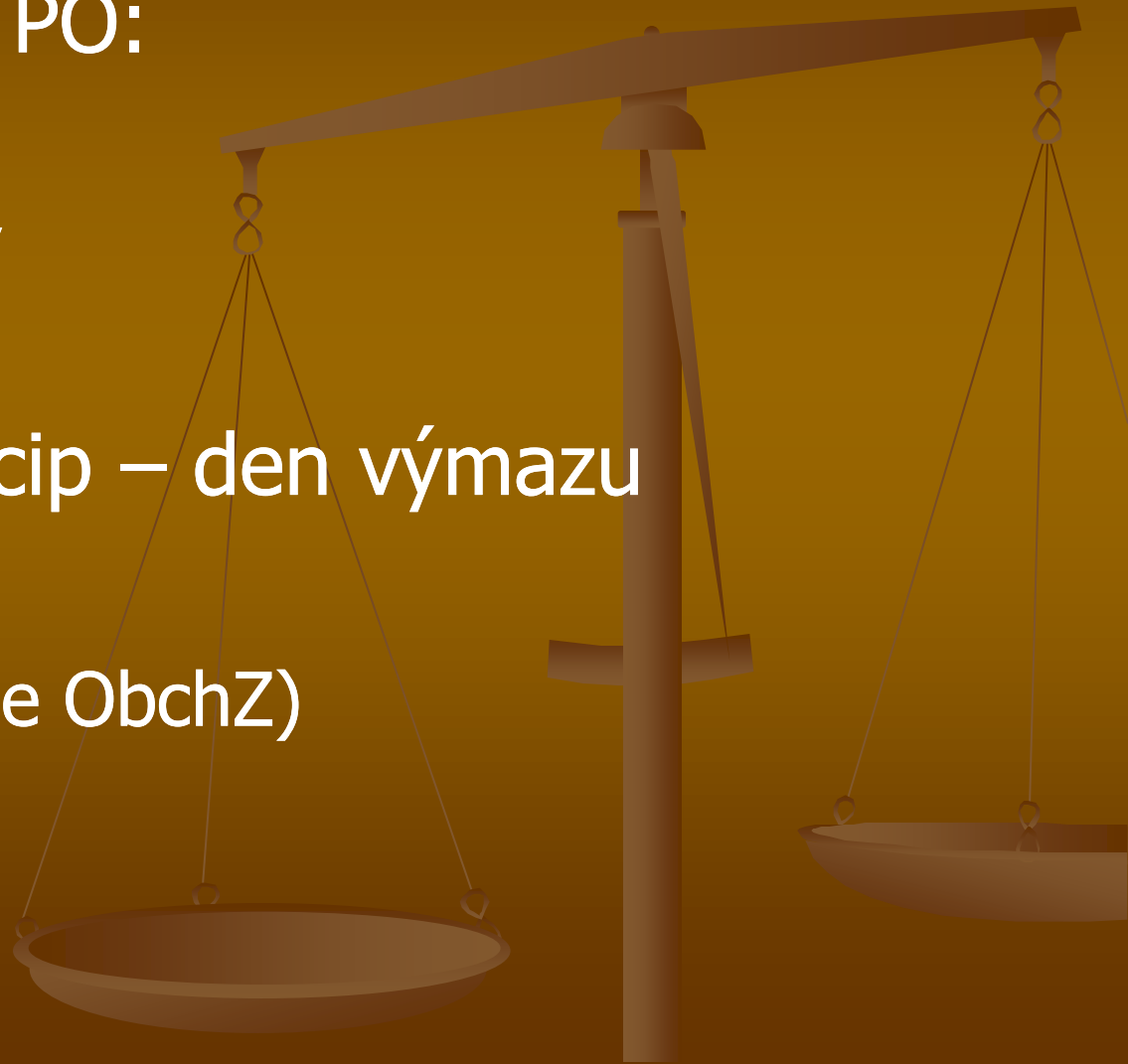
Typologie právnických osob II.

Veřejného práva :

- ***nadace***
  - fondy
  - státní - např. Státní fond kultury ČR
  - veřejnoprávní - např. Fond národního majetku ČR
- **ústavy**
  - např. příspěvkové organizace, Česká televize, Český rozhlas, Česká tisková kancelář, státní a veřejné vysoké školy
- ***korporace***
  - územní - územní samosprávné celky - kraje, obce
  - zájmové - profesní samospráva - profesní komory
  - ostatní.
- Veřejnoprávní korporace mají i v soukromém právu postavení právnických osob !!!

Zrušení právnické osoby

- Způsoby zániku PO:
  - Dohodou
  - Uplynutím doby
  - Splněním účelu
- Registrační princip – den výmazu
- Zánik
  - S likvidací (podle ObchZ)
  - Bez likvidace

Úprava PO v NOZ

- PO = organizovaný útvar, o němž zákon stanoví, že má právní osobnost, anebo ji uzná
- Mohou mít taková práva, která se slučují s jejich povahou (bez ohledu na předmět činnosti)
- Úprava v NOZ je subsidiární k veřejnoprávním právnickým osobám (§ 20 NOZ)
- Na rozdíl od staré úpravy NOZ upravuje komplexně všechny typy PO, **vyjma obchodních korporací, církví, politických stran a hnutí**
- Rozdělení
  - Korporace (mohou mít i jediného člena, připouští-li to zákon)
    - Spolky
  - Fundace
    - Nadace
    - Nadační fond
    - Ústav